1990
στον κύριο Μπουτάρη

Ανεπαρκή και μονοδιάστατα

του Κώστα Σημίτη

Η αντίδραση στις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης ακολούθησε τα συνηθισμένα τυποποιημένα πρότυπα διαμαρτυρίας απέναντι σε κάθε σταθεροποιητική πολιτική. "Σκληρή λιτότητα", "μονόπλευρα μέτρα" ήταν το κυρίαρχο σχόλιο. Το ερώτημα, άν τα μέτρα αυτά είναι αρκετά να αντιμετωπίσουν τη σημερινή κατάσταση ούτε κάν τέθηκε και βέβαια δεν διερευνήθηκε. Όμως είναι μεγάλος ο κίνδυνος τα όσα εξαγγέλθηκαν να αποτελέσουν μία ατελέσφορη απόπειρα και να ταλαιπωρήσουν χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα τον ελληνικό λαό.

Η κυβέρνηση δεν εξάγγειλε συγκεκριμένους ποσοτικούς στόχους για το σταθεροποιητικό της πρόγραμμα. Ανέφερε μόνο ότι στόχος της είναι να περιορισθούν οι δανειακές ανάγκες του κρατικού προϋπολογισμού σταδιακά και να φτάσουν γύρω στο 10% του ΑΕΠ στο τέλος του 1992. Η μη αναφορά ποσοτικών στόχων μπορεί να έχει την αιτία της στην επιδίωξη των υπευθύνων να μη δεσμευτούν υπερβολικά στους χειρισμούς τους και να μην εκτεθούν σε κριτική στην περίπτωση που δεν προσεγγισουν τις επιδιώξεις τους. Όμως η έλλειψη αναφοράς σε συγκεκριμένες επιδιώξεις μπορεί να υποκρύπτει και κάτι πολύ αρνητικό : η πολιτική δεν έχει σχεδιασθεί ως σύνολο, τα μέσα πολιτικής δεν διέπονται από εσωτερική συνέπεια και δεν εντάσσονται στα πλαίσια μιάς μεσοπρόθεσμης οικονομικής στρατηγικής. Η επιδιωκόμενη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών αποτελεί περισσότερο επιθυμία και λιγότερο πιθανό αποτέλεσμα μιάς σειράς προαποφασισμένων μέτρων πολιτικής. Η ανάλυση του μόνου προσδιορισμένου ποσοστικού στόχου δικαιολογεί μάλλον τη δεύτερη εκδοχή.

Οι δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα έφτασαν το 1989 το 19-20% του ΑΕΠ.Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της κυβέρνησης το καθαρό έλλειμμα του δημόσιου τομέα, χωρίς τη λήψη μέτρων, θα ήταν το 1990 γύρω στο 22% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Ο σημαντικώτερος λόγος για την αύξηση του ελλείμ-

./..

ματος από το 1989 στο 1990 από 19 στο 22% περίπου είναι η αύξηση των πληρωμών για τόκους που υπολογίζεται σε 400 δις δρχ. περίπου.

Μι Τα όσα αναφέρθηκαν στις προγραμματικές δηλώσεις (αύξηση έμμεσης φορολογίας, έκτακτη εισφορά, περικοπή επιδοτήσεών κ.λ.π.) εκτιμάται ότι τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού σε ετήσια βάση θα αυξηθούν κατά 200-220 δις δρχ. και η μείωση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού θα φτάσει τα 100 δις δρχ. περίπου. Η συνολική μείωση των ελλειμμάτων με συνυπολογισμό και των αυξήσεων των τιμολογίων θα κυμαίνεται σε ετήσια βάση στα 350-400 δις δρχ. περίπου. Ακριβώς αυτό είναι όμως το ποσό κατά το οποίο υπολογίζεται ότι θα αυξηθούν οι πληρωμές του δημόσιου για τόκους το 1990 όπως προαναφέρθηκε.

Έται μετά από ένα χρόνο προσπάθεια η κυβέρνηση σύμφωνα με τους υπολογισμούς της θα είναι αντιμέτωπη με ένα έλλειμμα της τάξης του 20% του ΑΕΠ. Όμως το 1990 άν λάβουμε υπόψη μας ότι για να συγκεκριμενοποιηθούν και να εφαρμοσθούν τα όποια μέτρα θα περάσουν περίπου δύο μήνες θα έχει ήδη χαθεί ο μισός χρόνος χωρίς αποτέλεσμα. Το 1990 το αποτέλεσμα θα είναι επομένως χειρότερο απ'ότι ελπίζει η κυβέρνηση. Το έλλειμμα θα είναι υψηλότερο του 20% του ΑΕΠ. Η κυβέρνηση για να πετύχει το στόχο ενός ελλείμματος γύρω στο 10% του ΑΕΠ το τέλος του 1992 θα πρέπει να μειώσει τα επόμενα δύο χρόνια το έλλειμμα κατά πέντε εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Τέτοιοι ρυθμοί είναι τελείως ανέφικτοι.

Η όλη προσπάθεια, όπως διαγράφεται μπορεί να καταλήξει στο να μην αυξηθούν τα δημόσια ελλείμματα όχι όμως στο να μειωθούν δραστικά, όπως ελπίζεται. Για να φτάσουμε στο συμπέρασμα αυτό δεν λάβαμε υπόψη μας, ότι η κυβέρνηση εξάγγειλε και μιά σειρά από παροχές (επιμήκυνση του χρόνου καταβολής του επιδόματος ανεργίας, κατάργηση της φορολογικής επιβάρυνσης σε ορισμένες συντάξεις, αύξηση αγροτικών συντάξεων κ.λ.π.) που θα επιβαρύνουν τον δημόσιο προϋπολογισμό και καθιστούν αυξημένη τη δύσκολη την πραγματοποίηση του στόχου.

./..

400δις

Η κυβέρνηση ελπίζει μάλλον ότι με την εκποίηση των προβληματικών και υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, την πώληση δημοσίων εκτάσεων και με άλλα μέτρα διαχείρισης της δημόσιας περιουσίας θα επιτύχει εκείνο, που οι αριθμοί παρουσιάζουν ανέφικτο. Όμως η εμπειρία δείχνει, ότι τα μέτρα αυτά όσο αναγκαία και άν είναι καθυστερούν τόσο στην πραγματοποίησή τους όσο και στην απόδοσή τους, εφ'όσον τηρείται η απαραίτητη διαφάνεια.

Η κυβέρνηση ανέφερε, ότι θα πατάξει τη φοροδιαφυγή όπως άλλωστε όλες οι μέχρι σήμερα κυβερνήσεις. Δεν συγκεκριμενοποίησε όμως με ποιό τρόπο. Εδώ ακριβώς είναι το κύριο σημείο κριτικής στις προτάσεις της. Η κυβέρνηση μοιάζει να κινείται στα χνάρια της καθιερωμένης συντηρητικής πολιτικής που φραστικά καταδικάζει φοροδιαφυγή και παραοικονομία αλλά συντηρεί άν όχι ενισχύει τα φαινόμενα με τα μέτρα της. Η επιτροπή Αγγελόπουλου είχε προτείνει μιά σειρά από μέτρα που αποτελούν τα ελάχιστο για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Υπενθυμίζουμε μερικά : Αποτελεσματικός τρόπος φορολόγησης του αγροτικού εισοδήματος, εφαρμογή τεκμηρίων διαβιώσεως και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων σε επαγγελματίες και ελεύθερους επαγγελματίες, φορολόγηση των τόκων από τις καταθέσεις, ανασχεδιασμός των φόρων περιουσίας, ουσιαστική αναδιοργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών, αναθεώρηση του συστήματος των φόρων υπέρ τρίτων στο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα. Η πλήρης απαλλαγή των τόκων από τη φορολογία που ισχύει σήμερα, και στην οποία είναι τα κόμματα τόσο προσηλωμένα, οδηγεί όχι μόνο σε στρεβλώσεις στην κατανομή πόρων αλλά είναι κοινωνικά άδικη. Ευνοεί το κεφάλαιο σε σχέση με την εργασία και, στη σημερινή ελληνική συγκυρία συμβάλοντας στα ελλείμματα και στον πληθωρισμό, χτυπά ακριβώς εκείνους τους μικροεισοδηματίες που υποτίθεται ότι θέλει να προστατεύσει. Αλλώστε σε όλες σχεδόν τις χώρες της Κοινότητας οι τόκοι φορολογούνται. Η αύξηση των εμμέσων φόρων που π[illegible]ι η κυβέρνηση εξαιρεί
είναι μέτρο που βαρύνει κυρίως τα χαμηλότερα εισοδήματα. Για τα υψηλότερα εισόδήματα δεν υπάρχει αντίστοιχη αποτελεσματική πρόταση, παρά μόνο προθέσεις. Μοιάζει έτσι ότι η φορολογική

./..

πολιτική θα πορευθεί το γνωστό δρόμο της παθητικής αποδοχής της ανισοκατανομής του εισοδήματος και του πλούτου.

Η κυβέρνηση επανέλαβε τη γνωστή θέση της ότι θα περιορίσει το σπάταλο κράτος. Σπατάλη υπάρχει και ιδιαίτερα μεγάλη. Αλλά είναι ουσιαστικό στοιχείο του συστήματος."Μόνο πενταροδεκάρες κόβονται με πρόχειρη σπαταλοθηρία". Η σπατάλη υφίσταται γιατί δεν υπάρχει "σοβαρός μηχανισμός για την οικονομική και κοινωνική αξιολόγηση των δαπανών και για την ιεράρχησή τους σύμφωνα με την αποδοτικότητά τους". Ο προϋπολογισμός μηδενικής βάσεως είναι μακροπρόθεσμο εγχείρημα. "Η μεγαλύτερη σπατάλη είναι του ανθρώπινου υλικού που δεν διορθώνεται αισθητά χωρίς ριζική αναδιοργάνωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης" (Γ. Σπράος, Η πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης, Εκδόσεις, Γνώση σελ. 79). Η αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης όμως δεν γίνεται από σήμερα γιά αύριο.

Η κυβέρνηση δήλωσε στη διάρκεια της συζήτησης για τις προγραμματικές δηλώσεις, ότι θα περιορίσει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες χωρίς να υπάρξει ύφεση. Όμως είναι γνωστό, ότι το οποιοδήποτε σταθεροποιητικό πρόγραμμα που επιδιώκει να αντιμετωπίσει την υπερθέρμανση της οικονομίας αναγκαστικά οδηγεί σε μιά πρώτη φάση στην ύφεση. Για το πως θα πετύχει αντίθετα με την παγκόσμια εμπειρία η Ν.Δ. τη σταθεροποίηση χωρίς να υπάρξει πτώση της οικονομικής δραστηριότητας δεν έδωσε εξηγήσεις η κυβέρνηση. Όπως δεν έδωσε εξηγήσεις σε πολλά άλλα σημαντικά σημεία.
Ο πληθωρισμός κινείται τον Απρίλιο με ετήσιο ρυθμό γύρω στο 18% περίπου. Η αύξηση της έμμεσης φορολογίας και των τιμολογίων των Δημοσίων Επιχειρήσεων υπολογίζεται ότι θα έχει συνολική επίπτωση στο δείκτη τιμών καταναλωτού 4-6 εκατοστιαίες μονάδες. Θα πρέπει να αναμένεται ότι ο πληθωρισμός θα επιταχυνθεί έτσι και θα φθάσει μέχρι το τέλος του έτους σε ετήσια βάση σε 24-26%" Αύξηση του πληθωρισμού σημαίνει μείωση της ανταγωνιστικότητας.

Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας είχε βελτιωθεί σημαντικά με την υποτίμηση του 1985. Είχε φτάσει τότε σε ένα σωστό

./..

σημείο ισορροπίας, το οποίο διατηρήθηκε την επόμενη διετία χάρη στην εισοδηματική και συναλλαγματική πολιτική που ακολουθήθηκε. Το 1988 και το 1989 λόγω της επεκτατικής δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής απωλέσαμε σε ανταγωνιστικότητα το σύνολο του κέρδους που είχαμε επιτύχει το 1985--87. Το αποτέλεσμα είναι δυσκολία στις εξαγωγές, αυξημένη διείσδυση ξένων προϊόντων στις ελληνικές αγορές και αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μπορεί να επιτευχθεί με διολίσθηση της δραχμής, αύξηση της παραγωγικότητας και έλεγχο του κόστους εργασίας. Η κυβέρνηση, παρ΄όλο που όπως προαναφέραμε παίρνει μέτρα που μειώνουν ακόμη περισσότερο την ανταγωνιστικότητα μας, σιωπά για το πως θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό. Για τη διολίσθηση δεν αναφέρει λέξη. Η αύξηση της παραγωγικότητας υπήρξε στην Ελλάδα τα τελευτάία.

χρόνια οριακή. Θα παραμείνει κατά πάσα πιθανότητα οριακή. Όσον αφορά τον έλεγχο του κόστους εργασίας η κυβέρνηση εξάγγειλε ρυθμίσεις για τον περιορισμό της ΑΤΑ. Επαφιέται όμως όσον αφορά το μέλλον στις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις. Η κυβέρνηση εσιώπησε τελείως ως προς τη συνεργασία με τους εργαζόμενους, τον καθορισμό κοινά αποδεκτών στόχων, του προσδιορισμό μιάς εισοδηματικής πολιτικής που θα οδηγεί μεσοπρόθεσμα σε βελτίωση του εισοδήματος των εργαζομένων και βραχυπρόθεσμα θα χαρακτηρίζεται από αυτοσυγκράτηση.

Το γενικό οικονομικό συμφέρον είναι ότι τα μέτρα δεν είναι αρκετά αποτελεσματικά για να ωφελήσουν σημαντικά το ελλείμμα του ισοζυγίου πληρωμών, ον κύριο, κοινωνικό παράγοντα της κοινωνικής μας.

Ως κλειδί της μελλοντικής πολιτικής της Ν.Δ. προαναγγέλεται η ένταξη της δραχμής μετά το 1991 στο μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος και η απελευθέρωση της αγοράς συναλλάγματος. Αυτό το όραμα που μας παρουσιάζεται ως απτό είναι στην πραγματικότητα, με την οικονομική πολιτική που διαγράφεται, άπιαστο.

Η συμμετοχή της δραχμής στο μηχανισμό των σταθερών ισοτιμιών δεν είναι δυνατή σήμερα γιατί δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις. Ο πληθωρισμός σε σχέση με τους άλλους εταίρους είναι ακόμη υψηλός και άν υπήρχε συμμετοχή της δραχμής θα έπρεπε να υπάρχουν τουλάχιστον τρείς ή τέσσερεις φορές το χρόνο αναπροσαρμογές του συστήματος. Από πλευράς του μηχανισμού αυτό αποκλείεται εξ ορισμού. Ο μηχανισμός ακριβώς υπάρχει ώστε να είναι περίπου σταθερή η σχέση των νομισμάτων και να μην υπάρχουν αναπροσαρμογές. Αλλά και από δική μας πλευρά το ερώτημα είναι τι είδους συναλλαγματική πολιτική θα ακολουθούσαμε για τη διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας. Προαναφέραμε ότι η διολίσθηση της δραχμής είναι μέσο εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας σε περίοδο πληθωρισμού. Η αναγκαία συνεχής διολίσθηση και οι σταθερές ισοτιμίες του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος όμως σαφώς συγκρούονται. Μόνο όταν μειωθεί ο πληθωρισμός και βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών μας θα είναι δυνατόν να γίνει λόγος για τη συμμετοχή μας στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Η ρεαλιστική προοπτική πρέπει να είναι κατά σειρά: μείωση του πληθωρισμού, μετά συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και βαθμιαία, μετά, κατάργηση των συναλ-

λαγματικών περιορισμών. Η κυβέρνηση σιωπά όμως σε σχέση με τα δύο σημαντικότερα σημεία, τη μείωση του πληθωρισμού και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Ο κ. Σουφλιάς στη συζήτηση στη Βουλή ανέφερε ότι το σταθεροποιητικό πρόγραμμα της κυβέρνησης διαφέρει από εκείνο της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ του 1985 γιατί έχει αναπτυξιακή διάσταση. Όμως η ανάγνωση των προγραμματικών δηλώσεων δεν πείθει ότι η Ν.Δ. μπόρεσε να δώσει στον πολυχρησιμοποιημένο όρο "ανάπτυξη" νέο περιεχόμενο. Ως στόχοι αναφέρονται κοντά σε γνωστές κοινοτοπίες, όπως "μεταφορά πόρων από την κατανάλωση σε επενδύσεις" ή "ξεκαθάρισμα και δημιουργία σταθερών κανόνων λειτουργίας της οικονομίας" (η αναδρομική έκτακτη εισφορά αποτελεί μήπως ένδειξη σταθερών κανόνων;) η αποκρατικοποίηση της οικονομίας και η απελευθέρωση των αγορών. Αλλά οι στόχοι αυτοί πρέπει να είναι μόνιμες επιδιώξεις σε μιά οικονομία αγοράς που πάσχει από ανόητο κρατικό παρεμβατισμό, συντεχνιακές αγκυλώσεις και μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές καταστάσεις. Η πραγματοποίησή τους δεν πρόκειται να βελτιώσει ριζικά τη θέση της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας απλώς θα καταστήσει την λειτουργία των αγορών πιο αποτελεσματική. Αναπτυξιακό θα ήταν για παράδειγμα ένα πρόγραμμα, που θα συνέβαλε με συγκεκριμένα μέτρα στη μεταφορά τεχνολογίας, στην προώθηση της έρευνας, στην εντατικώτερη και καλύτερη τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Τέτοιο πρόγραμμα δεν αναφέρεται.

Ο κ. Μητσοτάκης δήλωσε στη Βουλή ότι κεντρικός στόχος της κυβέρνησης είναι ένας:" ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας". Ας παρατηρήσουμε πρώτα απ'όλα για να αποφευχθούν συγχίσεις, επειδή και ο σοσιαλιστικός χώρος χρησιμοποιεί τον όρο εκσυγχρονισμός, ότι ουδέτερος εκσυγχρονισμός που να ταιριάζει σε όλους δεν υπάρχει. Εκσυγχρονισμός δεν είναι τεχνοκρατική έννοια. Δεν αφορά απλώς την ταχύτητα διεκπεραίωσης των αιτήσεων των πολιτών ή την χορήγηση των πιστώσεων από τις τράπεζες. Ο εκσυγχρονισμός είναι έννοια πολιτική και κοινωνική. Αφορά τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας.

./..

Δημιουργεί νέους συσχετισμούς κοινωνικών δυνάμεων και νέα κοινωνική δυναμική. Ο εκσυγχρονισμός της Ν.Δ. είναι ο νεοφιλελεύθερος.

Στοιχείο εκσυγχρονισμού είναι ο σχεδιασμός, η συνειδητή χρησιμοποίηση των διαθεσίμων μέσων για να επιτευχθεί ένα επιθυμητό αποτέλεσμα. Η Ν.Δ. ακολουθώντας τα παληά πρότυπά της δεν σχεδίασε. Μας παρουσίασε ένα συμπίλημα. Τα μέτρα της θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως ανεπαρκή και μονοδιάστατα. Χαρακτηρίζονται από τη σαφή αδυναμία να αναστρέψουν την τάση επιδείνωσης και να επιβαρύνουν εκείνους με το κόστος της προσαρμογής που θα έπρεπε και θα μπορούσαν να το φέρουν : τα στρώματα που ευημερούν με την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή. Δηλαδή για να χρησιμοποιήσω τον όρο του κ. Μητσοτάκη είναι "θυσίες χωρίς ελπίδα".